M. BLECHER

INIMI CICATRIZATE

roman

Prefață și referințe critice de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX

Cuprins

Moartea precisă, definită, cunoscută în detalii,
ca un obiect (prefață de Lucian Pricop) / 7
Referințe critice / 19
Notă asupra ediției / 29

Inimi cicatrizate / 31

MOARTEA PRECISĂ, DEFINITĂ, CUNOSCUTĂ ÎN DETALII, CA UN OBIECT

Inimi cicatrizate, al doilea roman al lui M. Blecher, după *Întâmplări în irealitatea imediată* (1936), era programat ca o continuare a primului, dar nu ca roman, ci ca „operă a vieţii" sale[1]. Pe 11 iunie, după câteva luni de la asumarea acestui proiect, îi scria amicului şi „promotorului" său literar, Geo Bogza, că a devansat termenul şi a scris deja „vreo 450 pagini îndesate de caiet" şi că, în câteva zile, „va fi gata romanul în prima versiune". În fază de manuscris, titlul era – conform unei scrisori din 26 iunie 1936 – *Ţesut cicatrizat. Un roman despre viaţa neagră a bolnavilor din Berck*[1]. Un singur cuvânt a rămas în forma consacrată prin tipărire la Editura Alcalay, în 1937: „cicatrizat", şi acesta ridicat la plural. Este de mirare că Berck, numele staţiunii de la canalul Mânecii, care spunea în sine foarte multe despre subiectul romanului, a dispărut cu totul. O decizie luată în condiţiile în care despre Berck ştiau mulţi oameni sănătoşi şi câţiva bolnavi din România, şi nu doar din texte jurnalistice ale lui Blecher, ci şi din paginile mondene ale unor ziare de mare tiraj, precum *România liberă* (11, nr. 2826, 16 ianuarie 1887) sau *L'Independence roumaine* (26, nr. 7775, 7 aprilie 1902) etc. Reproducem şi comentăm câteva fragmente dintr-un reportaj al lui Blecher, publicat în revista *Vremea* din 7 octombrie 1934:

---

[1] Textul a fost scris în perioada februarie-septembrie 1936, aşa cum rezultă dintr-o scrisoare adresată lui Geo Bogza în care anunţa, în 18 februarie 1936, că „peste câteva zile" va începe să scrie noua carte, plănuită a face parte dintr-o suită de patru volume.

„Există, pe linia ferată Paris-Boulogne, o stație unde toate trenurile se opresc mai mult cu o minută. E Rang-du-Fliers, gara de legătură cu Berckul. Călătorul neprevenit, care își freacă somnoros ochii și privește afară, pe geamul vagonului, are o clipă o viziune de coșmar. În timp ce în toate stațiile el e obișnuit să asiste la forfoteala bine cunoscută a călătorilor ce urcă și scoboară grăbiți scările trenului, aici, cu infinite precauțiuni, infirmieri și hamali coboară din vagoane tărgi cu bolnavi cadaverici. Schilozi umblând în cârji și rahitici agățați disperat de brațul tare al însoțitorilor. Sunt pelerinii Berckului, orașul-sanatoriu, orașul cel mai impresionant din lume. Mecca tuberculozei osoase."[2]

Imaginea bolnavilor coborâți din tren pe tărgi este una dintre mărcile identificatoare ale omului Blecher. Spectacolul urcării și coborârii pacientului din tren, descriere filmică[3] rămasă până azi în conștiința istoriei literare, este invocat și de Nicolae Manolescu cu aceeași argumentație identitară și cu trimitere la *Jurnalul* lui Mihail Sebastian[4].

„Călătorul, inițiat dinainte că la Berck cinci mii de bolnavi zac imobilizați în ghips, se așteaptă, oarecum, ca din primele momente când va pătrunde în oraș, să vadă pretutindeni semnele revelatoare ale acestei singulare și triste caracteristici. E foarte mirat când debarcă într-un orășel banal, de provincie, cu o *Avenue de la Gare* identică cu aceea din toate orășelele de provincie franceze, cu o stradă comercială banală, cu lume ce umblă după târguieli ca oriunde aiurea, cu case vechi și desuete, ce miros de departe a mucegai și aer închis. Contactul cu adevărata

---

[2] M. Blecher, „Berck – orașul damnaților", *Vremea,* VII, 358, 7 octombrie 1934.

[3] Radu Jude a intuit acest potențial cinematografic al cărții și a regizat în 2016 un film cuplând elemente din romanele *Inimi cicatrizate* și *Vizuina luminată.*

[4] Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Editura Paralela 45, Pitești, 2008, p. 749.

fizionomie a Berckului se face însă brusc, la un colţ de stradă, când apare întâia trăsură de bolnav. Impresia este stupefiantă."[5]

În interbelic, Berck-sur-Mer era bifuncţional: pe de o parte, staţiune litorală, luxoasă, găzduind afaceri dintre cele mondene şi aristocratice, cu o importantă viaţă multiculturală şi multietnică[6]; pe de altă parte, cu trăsuri ce transportă bolnavi de tuberculoză, care, statistic, pot infecta fiecare câte 10-15 oameni într-un an. Indicaţiile exprese ale terapeuţilor este ca, pentru a preveni răspândirea în cascadă, de la un individ la altul, persoanele cu tuberculoză manifestă să fie izolate. Se pare că medicina interbelică nu era atât de strictă în ceea ce priveşte TBC-ul osteo-articular.

„Închipuiţi-vă un fel de landou rectangular, cu coviltir la spate, un fel de ladă, un fel de barcă pe roate, în care zace un om culcat, înfăşurat în cuverturi, care mână calul. Aţi crede, poate, că e vorba de cineva care şade foarte înclinat într-o trăsură, într-o poziţie confortabilă şi oarecum normală. Nu. Bolnavul e completamente culcat pe un cadru de lemn aşezat în trăsură şi priveşte strict în sus şi nicăieri altundeva. El nu întoarce capul nici la dreapta, nici la stânga, nu-l ridică, nu-l mişcă: se uită fix deasupra lui, într-o oglindă prinsă într-un suport ce poate fi mişcat în toate direcţiile. Trăsura înaintează, goneşte, evită un copil, se opreşte în faţa unui magazin şi conducătorul ei a rămas tot timpul cu privirile pierdute în înălţimi, în timp ce mâinile trag hăţurile într-o parte şi alta, cu gesturile orbului ce înaintează în propriile lui tenebre. Este, în fixitatea acestei priviri în oglindă, ceva ireal şi trist, ceva ce seamănă, într-adevăr cu umbletul orbilor care tatonează febril trotuarul cu bastonul, în timp ce ochii albi privesc indefinisabil în vag. [...] Bolnavul din trăsură e, de altfel, îmbrăcat corect, are haină deschisă, cravată,

---

[5] M. Blecher, „Berck – oraşul damnaţilor", *ed. cit.*

[6] În 1939, exista o comunitate de aproximativ 4000 de evrei, cf. Danielle Delmaire, Yves-Marie hilaire, « Chrétiens et juifs dans le Nord Pas de Calais pendant la Seconde Guerre Mondiale », *Revue du Nord*, nr. 237, 1978.

batistă albă în buzunarul de sus și mănuși. Cine ar bănui că sub cămașă el poartă o carapace de ghips, o adevărată capcană ermetică pe măsura corpului, o zale rigidă și albă, pe care, poate, n-a dezbrăcat-o de trei luni? Berck e altceva decât un oraș de bolnavi. E o otravă foarte subtilă. Intră de-a dreptul în sânge. Cine a trăit aici nu-și găsește locul nicăieri în lume."[7]

Condiția de bolnav modifică substanțial structura psihologică a individului, îl face dependent de boală, pe care o urăște, dar o cultivă ca parte a individualității. A avea TBC, a fi bolnav cronic înseamnă pentru Blecher a trăi cronicitatea în integralitatea ei ca pe o stare permanentă, ca *ipseitate*. Nu este vorba despre vreo formă de deviație psihică, ci despre activarea unei funcții a umanului: reflectarea în conștiință a unui fenomen al realității obiective, o inversare a procesului de reificare.

Totuși, pentru a înțelege ce însemna a fi bolnav în interbelicul românesc, vom face un scurt excurs medical în istoricul tuberculozei osteo-articulare și, de asemenea, un diagnostic diferențial pentru cazul pacientului Blecher.[8]

Încadrată încă din secolul al XVIII-lea în categoria bolilor chirurgicale prin lucrările lui Percival Pott[9], tuberculoza este o maladie cu origine infecțioasă, iar infecția poate persista latent luni sau ani înaintea declanșării bolii.

Este dificil de stabilit cum s-a produs infectarea în cazul subiectului Max Blecher; totuși, putem distinge trei variante de

---

[7] M. Blecher, „Berck – orașul damnaților", *ed. cit.*.

[8] Cazul Blecher este evocat în câteva tratate și studii asupra TBC. Un exemplu recent este articolul „Tuberculoza osteo-articulară între interbelic și postmodern", Ioana Meglia, 23 februarie 2014 (url: http://www.topclinici.ro/articole/Tuberculoza-osteo-articulara-intre-interbelic-si- postmodern_261/1/, accesat la 3.08.2016).

[9] Chirurgul englez Percival Pott (1714-1788) a publicat câteva lucrări de referință în cercetarea maladiilor articulațiilor: *Some Few Remarks upon Fractures and Dislocations* (1769), *Remarks on That Kind of Palsy of the Lower Limbs*, *a Treatise on Ruptures* (1756) și *Chirurgical Observations* (1775).

etiologie a bolii: transmiterea aerogenă interumană prin picăturile Pflugge; consumarea laptelui provenit de la animale infectate (posibilă, cum în perioada interbelică încă nu exista un sistem de pasteurizare a laptelui, iar șansele infectării cu Mycobacterium bovis erau destul de mari); apariția unei fracturi deschise (bacilul pătrunzând direct în măduva hematogenă, declanșând primoinfecția).

Un factor favorizant îl putea constitui frecventarea spațiilor aglomerate, iar Parisul (pe care tânărul Blecher îl vizita frecvent în timp ce era student în medicină la Rouen[10]), centru cu o densitate mare a populației în interbelic, poate fi considerat un mediu de risc din acest punct de vedere.[11]

Din mărturiile lui Blecher (ficționale – *Inimi cicatrizate,* autofictionale și/sau diaristice – *Vizuina luminată* și corespondență) rezultă câteva semne clinice specifice: dureri în regiunea coapsei și febră. În *Jurnalul de sanatoriu* vorbește despre faptul că inițial se deplasează cu ajutorul cârjelor: „Îmi huia capul de febră. [...] Și coapsa mă durea din ce în ce mai tare, se formase o induraţie care

---

[10] În biografia lui Blecher a figurat până relativ recent ideea că, în 1928, acesta s-ar fi înscris la medicină la Paris. De fapt, a frecventat cursurile Facultății de Medicină din Rouen, așa cum rezultă din articolul lui S. Hay din 1934 („cu M. Blecher, studentul în medicină, am hoinărit odată, în noapte, prin străzile tainice ale Rouenului, orașul catolic", S. Hay, „M. Blecher: *corp transparent*", în Mădălina Lascu, coord., *M. Blecher, mai puțin cunoscut*, Editura Hasefer, București, 2000, p. 217) și din memoriile Mariei Ghiolu („era el la toate vârstele: cu bucle blonde și guler de dantelă, în liceu cu haine strâmte, cu capul cam mare pe tulpina gâtului subțire. Mai târziu, student la Rouen, unde-și făcea studiile", Maria Ghiolu, *Serenadă zadarnică. Pagini de jurnal*, Editura Cartea Românească, București, 1970, p. 25.)

[11] În *Bolile infecțioase asociate călătoriilor internaționale,* Editura Medicală, București, 2010, Adrian Hristea și Adrian Streinu-Cercel clasează tuberculoza în rândul bolilor infecțioase asociate călătoriilor internaționale, dar atrag atenția asupra riscului redus de a dobândi infecția chiar în timpul unui sejur prelungit într-o țară endemică, cu condiția evitării locurilor închise.

împiedica toate mişcările normale şi obrajii îmi erau aprinşi în timp ce transpiram îngrozitor. Cu toate acestea şi aşa bolnav cum eram, îmi luai cârjele la subsoară şi pornii spre funicular."[12]

În sanatoriul de la Berck, Blecher suferă iniţial o puncţie: „În iarna anului trecut mi se ivi la coapsă o extraordinară complicaţie, o umflătură teribilă plină de materii purulente, roşie şi tumefiată, extrem de dureroasă şi sensibilă la cea mai uşoara atingere. [...] În grabă avu loc un consult medical şi rezultatul fu ca umflătura trebuia puncţionată. Pentru aceasta se întrebuinţa un ac gros cât o mică ţeavă şi fără anestezie. [...] În locul lichidului scos fu introdus un fel de antiseptic cu alcool menit să prevină o infecţie în locul acela, însă care ardea în buzunarul golit al umflăturii ca jăratecul aprins."[13]

În 1968, peste mai bine de 30 de ani de la experienţa subiectului nostru, descoperirea unui abces tuberculos obliga medicul la o abcesografie însoţită de efectuarea unei culturi din puroiul recoltat, urmate de spălarea conţinutului abcesului cu soluţie PAS 10-20% sub protecţia tuberculostaticelor.[14]

Tot la Berck, scriitorul suferă o rezecţie la nivelul articulaţiei soldului: „Era către sfârşitul verii şi pentru ca plaga să nu se infecteze [...] au lăsat-o cu totul deschisă. [...] Când ridicând puţin cearceaful cu care mă acoperea infirmiera în timpul pansamentului pentru a nu vedea rana, descoperii pentru întâia oară plaga care îmi deschidea burta, aspectul ei era atât de crud. [...] Îmi era imposibil să înţeleg într-o singură clipă că muşchii aceia jupuiţi, rotunji, umflaţi şi umezi de sânge erau burta mea netedă şi albă dinainte de operaţie".[15]

---

[12] M. Blecher, *Vizuina luminată. Jurnal de sanatoriu*, Editura Cartex, Bucureşti, 2021, p. 143.
[13] *Idem*, p. 90.
[14] M. Priboianu (red.), *Cum tratăm tuberculoza extrapulmonară*, Editura Medicală, Bucureşti, 1968.
[15] M. Blecher, *Vizuina luminată. Jurnal de sanatoriu*, *ed. cit.*, pp. 86-87.

INIMI CICATRIZATE

roman

Quel terrible souvenir à affronter[1]
Kierkegaard

Emanuel urcă scara întunecoasă. Mirosea în aer vag a produse farmaceutice și a cauciuc ars. În fundul coridorului îngust, recunoscu ușa albă care îi fusese indicată. Intră fără să mai bată.

Încăperea în care se găsi părea mai veche încă și mai mucegăită decât coridorul. lumina venea printr-un singur geam și răspândea o claritate albastră și nesigură peste dezordinea din salonaș, unde revistele zăceau răvășite pretutindeni, acoperind masa de marmură și scaunele solemne, învelite în halate albe ca în niște haine comode de voiaj, înainte de mutare.

Emanuel mai mult căzu decât se așeză într-un fotoliu. Observă cu surprindere umbre parcurgând odaia și descoperi subit că geamul din fund era în realitate un acvarium în care pluteau lent pești negri, bulbucați și grași. Câteva secunde rămase cu ochii mari deschiși urmărindu-le alunecarea leneșă, uitând aproape pentru ce venise.

Într-adevăr, pentru ce venise aici? Aha! își aduse aminte și tuși încetișor pentru a-și anunța prezența, dar nimeni nu răspunse.

Tâmplele îi mai zvâcneau încă, dar mai mult din cauza goanei pe care o dăduse de la doctorul Bertrand până aici, decât

[1] Ce amintire îngrozitoare am de înfruntat! *(t. n.)*

de reală emoție. În odaia asta gravă și veche se simți puțin mai liniștit.

O ușă se deschise și o femeie străbătu cu pași repezi salonașul, dispărând pe ușa dinspre coridor. Lui Emanuel îi păru rău că n-o oprise pentru a o ruga să anunțe că e acolo.

Peștii continuau să alunece triști în lumina mohorâtă. În sală era atâta tăcere și întuneric, atâta liniște, încât, dacă situația asta ar fi durat o eternitate, Emanuel n-ar fi avut nimic de spus. Dimpotrivă, ar fi acceptat-o cu resemnare, rămânând astfel încă mult timp dincoace de adevărul brutal pe care, poate, va trebui să-l afle peste câteva minute.

În dosul unei uși cineva tuși scurt ca un răspuns întârziat la tusea lui de adineaori.

În prag apăru o ființă mică, întunecată, ca un animal speriat ieșind dintr-o vizuină.

– Sunteți trimis de doctorul Bertrand? Bine! Știu, mi-a telefonat... dureri violente în șale, nu-i așa?... O radiografie a coloanei vertebrale.

Omulețul își freca nervos mâinile ca pentru a îndepărta resturile de țărână ce-i rămăseseră prinse de degete când își săpase bârlogul.

Avea ochi mici de cârtiță, tumefiați, sticlind auriu în lumina slabă.

– Vom vedea îndată ce este... Poftim după mine.

Emanuel îl urmă, străbătu coridorul și se trezi în fața unei odăi absolut întunecoase. De aici venea mirosul greu de cauciuc ars.

Un bec slab se aprinse descoperind o sală plină de aparate medicale cu structuri nichelate de țevi și bare de circ.

Erau atâtea fire electrice pretutindeni, încât Emanuel rămase nedumerit în prag, de teamă ca intrând și atingând vreunul să nu declanșeze un formidabil curent plin de trăsnete și scântei.

– Poftim!... poftim... îi spuse doctorul aproape luându-l de mână. Puteți să vă dezbrăcați aici...

Și doctorul îi arătă o ladă cu șuruburi, o mașină enigmatică ce servea, după cum se vede, din când în când drept canapea. Emanuel comitea pentru întâia oară în viața lui acțiunea atât de simplă și de intimă de a-și dezbrăca hainele, într-un cadru atât de solemn.

Medicul continua să fumeze, aruncând nepăsător scrumul pe podea, pe podeaua acestei teribile odăi științifice unde fiecare centimetru pătrat părea încărcat cu mistere și electricitate.

– Vă scoateți numai cămașa...

Emanuel era gata. Începu să tremure.

– Vă este frig? întrebă doctorul. Totul durează o minută.

Contactul rece, tăios, cu masa de tinichea pe care se întinse, îl străbătu cu un fior mai intens.

– Și acum atenție... când vă voi spune eu, veți opri respirația... aș vrea să iasă o radiografie bună.

Doctorul deschise și închise o cutie metalică. Becul se stinse. Un clinchet declanșă un declic precis. O manetă căzu net, cu o tăietură liniară în întuneric. Curentul începu a vibra surd ca un animal iritat. Totul se desfășură metalic și precis, ca în jocurile acelea de atenție unde o bilă nichelată cade cu exactitudine din despărțitură în despărțitură...

– Acum! spuse doctorul.

Emanuel își opri respirația. Inima prinse a-i bate puternic răsunând parcă în tabla pe care stătea culcat. Tot întunericul îi vâjâia în urechi. Se auzi un nou fâsâit, care se înteți și care se stinse apoi brusc ca un cărbune aruncat în apă.

– Puteți respira, spuse din nou doctorul.

Se făcu iar lumină. Emanuel avu deodată un moment de extremă luciditate. Pentru ce era el acolo întins pe masă? Pentru ce?

Avu certitudinea clară că e foarte bolnav. Totul în jurul lui o spunea cu evidenţă. Ce însemnau toate aceste aparate? Desigur că nu erau făcute pentru oamenii sănătoşi.

Şi, din moment ce se găsea el acolo, în mijlocul lor, încolţit de ele...

Medicul scotea placa din masa de tinichea.

– Vă rog să nu vă îmbrăcaţi încă... să văd dacă e bună... staţi aşa... întins.

Doctorul luă haina lui Emanuel şi i-o puse pe piept, păturind-o cu îngrijiri tandre; numai mama lui în copilărie îl învelea aşa cu plapoma înainte de culcare.

Ce o să spuie doctorul? Ce va arăta placa? Îngrozitoarea placă...

Se simţea acum din nou bine, sub haina caldă şi moale. Dacă nu l-ar fi tăiat tabla sub el cu răceala ei neplăcută şi dacă ar fi putut rezema capul de altceva decât de o bară de metal, poate că ar fi adormit. Tremura uşor din cauza răcelii, dar se simţea copleşit de o epuizare plăcută şi odihnitoare.

În fundul coridorului, undeva, se auzi o uşă trântită cu zgomot. Aşadar, viaţa continua în depărtare să funcţioneze mai departe... El se simţi retras dintr-însa, la adăpost sub haină, aşa cum era, gol pe masa de radiografie.

– Placa e bună, spuse doctorul ieşind din cabină. Mi se pare însă că o vertebră e atacată rău de tot... Lipseşte din ea o bucată de os...

Doctorul spuse toate acestea într-o franţuzească rapidă pe care Emanuel nu o înţelegea prea bine şi cu întreruperi, arzându-şi degetele cu capătul de ţigară pe care îl reluase de pe o măsuţă şi din care trăgea avid.

Emanuel rămase nedumerit, nu înţelese bine. Îi lipsea o bucată de os din vertebră? Dar cum dispăruse de acolo? întrebă pe doctor.